

Budoucnost výkladu kanonického práva

Piotr Kroczek

Církev je jako každá jiná společnost živým organismem, který je vystaven tak jako lidský organismus v průběhu času změnám. Tyto změny nejsou zapříčiněny pouze vnějšími faktory, ale i rozhodováním církve. Přizpůsobit se času, místu a okolnostem je právem a povinností církve, jak vyplývá z jejího úkolu daného Ježíšem Kristem, aby zvěstovala Evangelium na každém místě, v každém národě a v každý čas (srov. Mk 16, 15).

K církvi neoddělitelně patří endogenní právo (právo zrozené uvnitř církve), zvané *kanonickým právem*. I toto právo podléhá změnám. Společenská povaha církve vyžaduje, aby právo tvořené v církvi bylo originální a odpovídalo současnosti.¹ To je hlavní důvod, proč se normy, regulující život křesťanů, vyvíjejí, a to od samých počátků prvotní církve. Součástí bytí kanonisty je účast na změnách kanonického práva, a to jejich iniciováním nebo alespoň jejich předvídáním.

Účelem této studie je podat několik poznámek a úvah týkajících se budoucnosti výkladu (interpretace) kanonického práva. Východiskem úvah budou dějiny a současná podoba právní úpravy této interpretace a některé její právní a teologické determinanty.

Vycházejíce z reality a předpokládajíce racionalitu církevního zákonodárce, budeme formulovat některé představy možných a očekávaných cest vývoje kanonického práva. Tyto představy shrneme v závěru tohoto článku v podobě postulátů *de lege lata* a *de lege ferenda*. Mohou napomoci kanonistům a církevním autoritám nalézt vhodné odpovědi na otázky a výzvy současného stále se měnícího světa i církve.

¹ Srov. předmluvu ke Kodexu kanonického práva z roku 1983, in: AAS 75 (1983), pars 2, s. XXI.

1. Právní úprava výkladu kanonického práva

Na rozdíl od výkladu v právních řádech moderních států (např. v polském právním systému), kde se otázkou výkladu práva zabývá především právní věda, svěřuje nejvyšší zákonodárce kanonického práva jeho výklad, aspoň pokud jde o výklad autentický, sobě samému nebo orgánu, který tímto výkladem pověří. Viz ustanovení kanonického práva, jako jsou kán. 16 až 19 a kán. 27 Kodexu kanonického práva z roku 1983 a analogická ustanovení kán. 1498 až 1501 a kán. 1508 Kodexu kánonů východních církví z roku 1990. Znění vyjmenovaných ustanovení jsou v obou zákonících totožná.

1.1 Vývoj právní úpravy výkladu

Historie právní úpravy výkladu kanonického práva je značně paradoxní. Kodex kanonického práva z roku 1917 zrušil zákaz výkladu dekretů Tridentského koncilu, vydaný papežem Piem IV. v bule *Benedictus Deus* z 26. ledna 1564,² a to pod trestem zákazu vstupu do kostela pro preláty (*sub interdicti ingressus ecclesiae*), pro ostatní věřící pod trestem samočinné exkomunikace (*sub excommunicationis latae sententiae*).³ Jediným dovoleným výkladem kanonického práva byl v této době výklad autentický, který kromě papeže mohla podávat Posvátná kongregace koncilu (*Congregatio pro executione et interpretatione concilii Tridentini*), orgán založený zvláště k tomuto účelu. Tento zákaz byl vydán, jak vysvětluje zákonodárce, „aby se předešlo zvrácenému a zmatečnému chápání, jež by mohlo povstat z toho, kdyby každému bylo dovoleno vydávat ke koncilovým dekretům své komentáře a výklady, jak se mu zlíbí“.⁴ Výsledkem zákazu bylo, že zákonodárce se prohlásil za výlučně příslušného k výkladu zákona, za „pána práva“.

Je třeba si povšimnout, že nejvyšší zákonodárce byl jako Hlava společenství církve chápán jako Služebník věřících, a je tak chápán i v moderní teologii. Součástí jeho činnosti je, že jako Hlava církve zákony vydává, ale také jako Služebník dbá o porozumění zákonům tím, že podává jejich nutná vysvětlení a přidává doplnění. Jinými slovy řečeno, církevní zákonodárce je tvůrcem znění zákona po celou dobu jeho platnosti, ale na rozdíl od státního zákonodárce o zákony trvale a bděle pečuje. Rozdíl mezi dřívějším a současným *statu quo* nejvyššího zákonodárce je, že po

² *Dokumenty Tridentského koncilu*, přeložil Antonín Ignác Hrdina, Praha, 2015, s. 295–300.

³ Tamtéž, s. 298.

⁴ Tamtéž.

vydání buly *Benedictus Deus* byl nejvyšší zákonodárce jediným a zcela výlučným nositelem této povinnosti.

Zmíněný zákaz byl zrušen ustanoveními Kodexu kanonického práva z roku 1917 (CIC/1917). Nejvyšší zákonodárce stanovil určité normy pro výklad církevních zákonů (*leges ecclesiasticae*). Právní úprava této otázky zůstala téměř nezměněna i v Kodexu kanonického práva z roku 1983 (CIC/1983), který přináší téměř doslovné znění příslušných ustanovení CIC/1917.⁵

1.2 Pravidla výkladu

Současná právní úprava výkladu není co do počtu kánonů a délky jejich ustanovení nikterak rozsáhlá. Je však pro život práva v církvi zásadní. Kanonická pravidla nesmí zůstat jen *na papíře*, ale je třeba je implementovat do života katolíků a napomáhat jim „vést svatý život a tak přispívat k růstu církve a jejímu neustálému posvěcování“ (kán. 210 CIC/1983). *Nisus transferendi* právního textu do života je výklad. Vzhledem k důležitosti pravidel, o která jde, je zapotřebí představit, aspoň ve stručnosti, podstatu úpravy předmětné záležitosti v CIC/1983.

Vycházíme-li ze systematiky CIC/1983, prvním ustanovením týkajícím se výkladu práva je kán. 16. Obsahuje normy pro autentický výklad. Tento druh výkladu je svěřen zákonodárci či osobě, kterou tímto úkolem zákonodárce pověřil. Podává se zpravidla zákonem.

Následující kán. 17 představuje všeobecnou úpravu výkladu práva. Skládá se ze základních pravidel pro porozumění všem církevním zákonům. Ustanovení zmiňuje dvě skupiny metod výkladu. První tvoří gramatická a sémantická metoda. Druhou skupinu tvoří metoda systematická, teleologická a historická. Zdá se, že metody výkladu pocházející z druhé skupiny mají být použity až po užití metod první skupiny,⁶ a to pouze v případě, pokud smysl právního textu zůstává sporný nebo nejasný.⁷ V jednom z děl klasické kanonistiky se uvádí, že „jasná

⁵ KROCZEK, Piotr, *Regulacja wykładni w CIC 1917 i CIC 1983: status quo czy novum?*, in: JANCZEWSKI, Zbigniew (ed.), *Kodeks Pio-Benedyktynski*, Między tradycją a rozwojem, Warszawa, 2017, s. 93–114.

⁶ DRÖSSLER, Bernard, *Bemerkungen zur Interpretationstheorie des CIC/1983*, in: Archiv für katholisches Kirchenrecht sv. 153/1984, Mainz, s. 9.

⁷ LÜDICKE, Klaus (ed.), *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici unter besonderer Berücksichtigung der Rechtslage in Deutschland, Österreich und der Schweiz*, Essen, vychází jako listkovnice od roku 1984, s. 17/7. Citovanou kapitolu napsal Hubert Socha. Srov. též SZTAFROWSKI, Edward, *Podręcznik prawa kanonicznego I*, Warszawa, 1985, s. 157.

slova nepřipouštějí výklad ani volní dohad“.⁸ Avšak podle některých současných kanonistů, kteří jsou ovlivněni moderní právní teorií, by měly být metody z druhé skupiny použity pokaždé, když se výklad provádí.⁹ Zdá se, že platnost druhého názoru je prokázána,¹⁰ a to především z toho důvodu, že tato praxe přináší ověřenější a průkaznější výsledky procesu výkladu.

Třetí v pořadí je kán. 18. Prikazuje použití zužujícího výkladu zákonů stanovících trest nebo omezujících svobodný výkon práv nebo obsahujících výjimku ze zákona. Lze dovést, že ostatní zákony se mají vykládat široce.

Následující kán. 19 upravuje výklad, který nastává v případě, kdy právo vykazuje mezeru (*lacuna iuris*). Jinými slovy, když v konkrétní záležitosti nelze použít výslovného ustanovení žádného zákona, ani právního obyčeje, problém se má řešit s ohledem na

- zákony upravující obdobné záležitosti (*analogia legis*),
- obecné právní zásady při uplatnění kanonické umírněnosti (*analogia iuris*),
- právní pojetí a praxi římské kurie a
- společný a ustálený názor odborníků.

Poslední ustanovení týkající se výkladu je obsaženo v kán. 27, jenž stanoví, že nejlepší výklad zákona podává právní obyčej.

1.3 Ratio legis právní úpravy výkladu a její důsledky

Vyvstávají tyto otázky:

- V čem spočívá *ratio legis* předmětné právní úpravy?
- Proč upravovat otázku výkladu?
- Jaké jsou důsledky předmětné právní úpravy?

V odpovědích na ně nalézáme klady a zápory současné právní úpravy.

Zaprvé, současná právní úprava je takovou metodou výkladu, která je pravděpodobně široce a veřejně známa v katolické církvi.

⁸ „Verba clara non admittunt interpretationem, neque voluntatis conjecturam.“ Viz REIFFENSTUEL, Anaclet, *Ius canonicum universum*, Paris, 1867, s. 384.

⁹ SOBAŃSKI, Remigiusz, *Nauki podstawowe prawa kanonicznego I*, Teoria prawa kanonicznego, Warszawa, 2001, s. 50–52.

¹⁰ Srov. KROCZEK, Piotr, *Zasada „clara non sunt interpretanda“ w prawie kanonicznym*, Kraków, 2005, s. 113–125.

Zadruhé, užívání jednoho způsobu výkladu kanonického práva jako celku přináší stabilitu a předvídatelnost výsledků procesu interpretace na celém světě, tj. nezávisle na místní právní kultuře toho, kdo výklad provádí.

Zatřetí, tento způsob je kanonisty vysoce ceněn, protože čerpá z dlouhé kanonickoprávní i jiné právní tradice. Tento způsob se kromě toho dobře osvědčil.

Začtvrté, pravidla tohoto způsobu výkladu jsou v souladu s legislativními pravidly. Zaručují téměř jistě komunikaci mezi zákonodárcem a adresáty práva bez rušivých momentů. Umožňují proces dekódování právních textů a jejich správnou aplikaci v praxi, a tak usměrňují život společnosti věřících v souladu s vůlí zákonodárce.

Klady stávající právní úpravy výkladu jsou značné a tato úprava má nepochybně velký vliv na uplatňování práva v církvi.

V platné úpravě interpretace kanonického práva lze pozorovat i určitá negativa. Jedním z nich je, že současná pravidla výkladu kanonického práva neдрží krok s vývojem pravidel pro výklad sekulárního práva. Jiným je obava, že ve společenství, ovládaném normou právního výkladu, která se nemění, dříve nebo později nastane situace, kdy právo způsobí rozklad společenství, nebo společenství způsobí rozklad práva. Taková situace není z pohledu zákonodárce žádoucí, zvláště pak v církvi, kde právo hraje velice významnou úlohu v životě věřících. Dodržování norem je přece součástí vyznávání víry, což má zásadní význam pro spásu věřících.

2. Některé určující činitele výkladu a jejich změny

Jak již bylo řečeno, ke kritickému zhodnocení stávající právní úpravy výkladu a předpovědi jeho budoucnosti je zapotřebí zmínit některé determinanty, které mohou hrát v možných změnách výraznou roli.

2.1 Církev jako tajemství

Jedním z hlavních činitelů pochopení, co je církev, je a bude vědomí, že církev je tajemství. Kanonické právo patří neoddělitelně a nepostradatelně ke Kristově církvi. Není církve bez církevního práva, a naopak. Vzhledem k tomu, že církevní právo vyvěrá přímo ze samé podstaty církve – „*ius canonicum e natura Ecclesiae manare*“¹¹ – kanonické právo nelze vytvářet vně církve. Musí být endogenní. Musí být uvažováno jako výsledek bytí, skutků a víry církve.

¹¹ AAS 75 (1983), pars 2, s. XX.

Při osvětlování kanonického práva a při všech změnách v něm musí být věnována pozornost tajemství církve (*mysterium Ecclesiae*), jak bylo předloženo v učení Druhého vatikánského koncilu.¹² To znamená, že veškerá kanonickoprávní úprava, nevymínajíc pravidla výkladu, musí být vždy v souladu s eklesiologií.¹³ Normy dekodované z ustanovení kanonického práva mají být ve službě církve a jejího hlavního cíle, tj. spásy duší, jak je jasně a pevně stanoveno v základním principu kanonického práva – „salus animarum suprema lex“ (kán. 1754 CIC/1983).

2.2 Kanonická tradice

Druhým určujícím činitelem výkladu kanonického práva je kanonická tradice. Právo, obecně řečeno, je jakousi „paměťovou bankou“. To znamená, že právo navazuje na kontinuitu společnosti, tj. na její zkušenosti a úspěchy. Totéž platí o kanonickém právu.¹⁴ Současná právní úprava výkladu kanonického práva je zbudována na vymoženostech starých římských právníků a čerpá též z kanonické tradice. To lze ukázat na příkladu ustanovení kán. 27 CIC/1983: „Consuetudo est optima legum interpret.“¹⁵ Toto ustanovení odráží názory Paula, který napsal: „Optima enim est legum interpret consuetudo.“¹⁶ Obsah citovaného kánonu navazuje na spis papeže Bonifáce VIII. *De regulis iuris* z roku 1298, v jehož principu č. 45 čteme: „Inspicimus in obscuris, quod est verisimilius, vel quod plerumque fieri consuevit.“¹⁷

2.3 Právní kultura

Třetím činitelem ovlivňujícím interpretaci práva je právní kultura. Právní kulturou lze rozumět matici právní aktivity. Jednotlivé prvky této matice se historicky vyvinuly z intelektuálních přínosů oborů, jakými jsou filosofie, sociologie, psychologie,

¹² *Optatam totius*, čl. 16, in: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Praha, 1995, s. 355.

¹³ KROCZEK, Piotr, *The Art of Legislation, The Principles of Lawgiving in the Church*, Kraków, 2012, s. 121.

¹⁴ PROVOST, John, *Canon Law – True or False Reform in the Church?*, in: *The Jurist* sv. 38/1978, Washington, D. C., s. 257–258.

¹⁵ „Právní obyčej podává nejlepší výklad zákona.“

¹⁶ „Nejlepším vykladačem práva je obyčej.“ Viz *Digesta neboli Pandekty*, svazek I, kniha I–XV, vybrané části, přeložili Peter Blaho, Michal Skřejpek, Jarmila Vaňková a Jakub Žytek, Praha, 2015, s. 161 (D I, 3, 37).

¹⁷ „V nejasné věci přihlížíme k tomu, co je pravdě nejpodobnější nebo k tomu, co se obvykle stává.“ Viz HRDINA, Antonín Ignác, *Prameny ke studiu kanonického práva*, Plzeň, 2007, s. 66.

právní teorie a teologie. Církev si v průběhu věků vybudovala vlastní právní kulturu. Avšak kanonická právní kultura nevznikla na zelené louce. Je na ni třeba pohlížet jako na soubor prvků, které vznikly uvnitř jejího organismu, a vnějších prvků, převzatých z jiných právních kultur. Kanonisté čerпали především ze zkušeností starých římských právníků, jak je vyjádřeno v dobře známém rčení: *Ecclesia vivit lege Romana*.¹⁸

Na tomto místě však musíme zmínit i jiný faktor. Katolická církev je všeobecná. V kán. 368 CIC/1983 se uvádí, že partikulárními církvemi, v nichž a z nichž (*in quibus et ex quibus*) je jedna a jediná katolická církev, jsou především diecéze.¹⁹ V těchto partikulárních církvích žije mnoho národů a mnoho kultur, i právních.²⁰ Tento stav činí výklad kanonického práva obtížnějším v tom smyslu, že jde o komplexnější úkol.²¹ Ten, kdo provádí výklad kanonického práva, byť se sám považuje za muže církve, nemůže myslet a jednat tak docela bez vlivu své vlastní právní kultury, v níž byl jako právník vychován, či přinejmenším formován jako občan. Ani studium kanonického práva ho nečiní imunním vůči nevědomému ovlivnění jeho vlastní právní kulturou. Je tomu tak proto, že není snadného úniku z kulturní matice obecně, natož úniku z matice právněkulturní, jež je součástí kulturní matice.²² Kulturní kontext vlastní zákonodárci bude vždy přítomen jak ve výsledcích jeho legislativní činnosti, tak i ve způsobu výkladu těch, kdo jej realizují. Tyto skutečnosti je nutno zohledňovat v procesu změn stávající právní úpravy výkladu.

3. Postuláty *de lege lata* a *de lege ferenda*

Poté, co byly popsány relevantní skutečnosti, je třeba formulovat postuláty *de lege lata* a *de lege ferenda*, jež se budou vztahovat k budoucnosti výkladu kanonického práva.

¹⁸ Církev žije římským zákonem. Viz DĘBIŃSKI, Antoni, *Ecclesia vivit lege romana*, Znaczenie prawa rzymskiego dla rozwoju prawa Kościoła łacińskiego, in: DĘBIŃSKI, Antoni (ed.), *Starożytnie kodyfikacje prawa*, Lublin, 2000, s. 131–145.

¹⁹ Srov. též *Lumen gentium*, čl. 23, in: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, s. 59–60.

²⁰ *Gaudium et spes*, čl. 58, tamtéž, s. 232–233.

²¹ Srov. HUELS, John, *Interpreting Canon Law in Diverse Cultures*, in: *The Jurist* sv. 47/1987, Washington, D. C., s. 249–293; KROCZEK, Piotr, *Problem interpretacji prawa kanonicznego w świetle pluralizmu kulturowego*, in: *Analecta Cracoviensia* sv. 37/2005, Kraków, s. 509–516.

²² Srov. LONERGAN, Bernard, *Method in Theology*, Toronto, 1999, s. XI.

3.1 Souběžná místa v kodexech – postulát de lege lata

První z postulátů *de lege lata* se vztahuje k možnosti, kterou vyjadřuje záměna slov *ad locos Codicis parallellos* (k souběžným místům kodexu) v kán. 18 CIC/1917 za slova *ad locos parallellos* (k souběžným místům) v kán. 17 CIC/1983. Vynechání slova *Codicis* bylo s ohledem na koncepci rozumného zákonodárce plně vědomým rozhodnutím. Zákonodárce chtěl rozšířit místa, z nichž lze při výkladu čerpat inspiraci.

Předmětná změna nejen umožňuje tomu, kdo právo vykládá, aby hledal inspiraci mimo kodex, tj. v jiných právních textech, ale měla by být považována za „otevření okna mnohem širšímu pohledu na výklad, především kulturnímu výkladu“.²³ Souběžnými místy jsou Písmo svaté, základní vyznání katolické víry, vyjádření církve (koncilů, papežů), uznávané teologické texty, principy, které vypracoval biskupský synod v roce 1967 a které sloužily jako směrnice v procesu revize Kodexu kanonického práva z roku 1917, jejímž výsledkem je Kodex kanonického práva z roku 1983; případně i vyznavačský život společenství formovaný místní kulturou a tradicemi.²⁴

Zdá se, že předmětná změna není dosud v komentářích příliš zachycena a nový přístup se běžně při výkladu kanonického práva neuzivá. Někteří kanonisté stále tíhnou k dříve platnému znění kán. 18 CIC/1917, které předcházelo znění kán. 17 CIC/1983. Ve skutečnosti jsou tak místa mimo kodex při tvořivosti těch, kdo právo vykládají, běžně ignorována.²⁵

3.2 Oikonomický výklad – postulát de lege ferenda

V kanonickoprávním systému se nacházejí – ve srovnání s právními systémy sekulárního práva – jedinečné právní instituty, jakými jsou *dispensatio*, *epikeia*, *tolerantia canonica*, *dissimulatio*, *licentia (permissio)*, *licentia praesumpta*.²⁶ Jejich účelem je zmírňovat přísnost právních norem při aplikaci práva. Pokud hledáme právní instituty s obdobným účinkem na úrovni výkladu práva, lze poukázat na

²³ KNEAL, Ellsworth, *Interpreting of the Revised Code*, in: *The Art of Interpretation*, Selected Studies on the Interpretation of Canon Law, Washington, D. C., 1983, s. 30.

²⁴ Tamtéž, s. 30–32.

²⁵ Srov. např. SZTAFROWSKI, Edward, *Podręcznik prawa kanonicznego I*, s. 157; KRUKOWSKI, Józef (ed.), *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego I*, Księga I: Normy ogólne, Poznań, 2003, s. 70.

²⁶ KROCZEK, Piotr, *The Art of Legislation*, s. 234–244.

již zmíněný, nejdůležitější princip kanonického práva, který určuje zásadní účel kanonického práva, tj. spásu duší (*salus animarum*).

Výše uvedené právní instituty a principy se považují za způsob, jakým lze dosáhnout toho, aby bylo právo prodchnuto „láskou, mírností, lidskostí, umírněností“.²⁷ Lze potvrdit, že tyto nástroje jsou dobré a účinné. Avšak zákonodárce se nesmí nikdy plně spokojit s výsledky své práce a musí neustále usilovat o její zlepšení.

Při hledání nových myšlenek na doplnění právního systému je účelné podívat se na jiné církevněprávní systémy a přizpůsobit se dobře osvědčeným řešením. Například v pravoslavných církvích existuje právní institut nazývaný *oikonomický výkladem*. Zdá se, že může být převzat do katolického práva kanonického. Předmětný institut je vystaven na oikonomii.²⁸ Podstatou oikonomického výkladu je, že jednotlivé pravoslavné církvi a velice často smyslu pro správnost jednotlivých biskupů je ponechán výklad a aplikace mnohých kánonů. Dovoľuje biskupům zachovat úřední platnost kánonů, a rozhodnout, zda je určitý kánon, případně jeho výklad, užitečný pro spásu duší, či nikoliv.²⁹ Tato koncepce se zdá být vhodná i pro katolickou církev.

3.3 Místní právní kultura v partikulárním právu – postulát *de lege ferenda*

Vzhledem k tomu, že místní kultura je pro zákonodárce i pro vykladače určujícím činitelem, není důvod bojovat proti jejich zakotvení ve svých vlastních kulturách, či snažit se umenšit vliv kultur na jejich práci. O mnoho lepší by bylo přijmout stav rozdílnosti mezi kanonickou právní kulturou a místními sekulárními právními kulturami a využít rozdíly jako příležitost pro lepší porozumění a lepší komunikaci mezi zákonodárcem a tím, kdo právo vykládá v partikulární církvi.

Na tomto místě musí být zdůrazněno, že popírat vliv kanonické právní kultury na zákonodárnou činnost a výklad práva na úrovni všeobecného kanonického práva by zřejmě způsobilo značný chaos. Všeobecné právo církve zapsané do matice

²⁷ AAS 75 (1983), pars 2, s. XXI.

²⁸ Pro představu o oikonomii a různých se názorech pravoslavných autorů o ní srov. např. ERICKSON, John, *Oikonomia in Byzantine Canon Law*, in: SOMERVILLE, Roberth (ed.), *Law, Church and Society*, Essays in Honor of Stephan Kuttner, Philadelphia, PA, 1977, s. 225–235; ERICKSON, John, *Sacramental Economy in Recent Roman Catholic Thought*, in: *The Jurist* sv. 48/1988, Washington, D. C., s. 653–667.

²⁹ ŽUŽEK, Ivan, *A Code for the Orthodox Churches*, in: EDELBY, Neophytos (ed.), *The Future of Canon Law*, New York, NY – Paramus, NJ, 1969, s. 145–157, především s. 149. Srov. též STAN, Liviu, *Iconomie și intercomuniune*, in: *Ortodoxia* č. 1/1970, București, s. 5–19.

např. německého nebo polského práva, kde je rozdíl mezi ustanovením a normou široce přijímán, by bylo náročně interpretovatelné v italské právní kultuře, kde tento rozdíl obvykle není chápán, natož uplatňován. Naproti tomu se zdá, že tento stav by byl na úrovni partikulárního kanonického práva přijatelný, a to obzvláště v případě dekretů vydávaných biskupskými konferencemi. Zdá se, že správnou myšlenkou je umožnit biskupským konferencím vydávat a vykládat zákony v souladu s pravidly a postupy dobře známými v jejich zemích či skupině zemí.

Na druhé straně by zapojení místních právních kultur do procesu tvorby a výkladu partikulárních církevních zákonů patrně působilo problémy či obtíže Apoštolskému stolci. Jedním z nich je možná obtíž s udělením *recognitio* dekretům vydaným biskupskými konferencemi (srov. kán. 456 CIC/1983). Podstatou těchto obtíží by byla situace, když by v průběhu ověřování normativní stránky dekretu musely orgány Apoštolského stolce používat pravidla výkladu cizí kanonickému právu.

Postulát *de lege ferenda* lze formulovat tak, že principy výkladu obsažené v kán. 17 CIC/1983 by mohly být používány nikoliv jako pravidla povinná, ale volitelná, což by představovalo formu uplatnění zásady subsidiarity. Předmětný princip je dobře popsán nejen v církevním učení (teologickém i sociálním), ale i v kanonickém právu.³⁰

3.4 Zrušení právní úpravy výkladu – postulát *de lege ferenda*

Nejkrajnější postulát *de lege ferenda*, jenž zahrnuje všechny výše uvedené postuláty tohoto druhu, je, že právní úprava výkladu kanonického práva by byla z kanonického práva vypuštěna. Pokud je za pravdivý považován princip *Ecclesia vivit lege Romana*, v kodexu by neměly být obsaženy normy upravující porozumění církevním zákonům, protože ani v římském právu závazná pravidla výkladu neexistovala a celý systém dobře fungoval.

Zdá se, že principy a pravidla výkladu kanonického práva by měly být vytvořeny představiteli kanonickoprávní vědy. Oni by měli být oprávněni je vytvářet, nikoliv nejvyšší zákonodárce. Kanonisté mají rozsáhlé zdroje inspirace, jakými jsou základy kanonického práva, kanonická tradice, účel kanonického práva a jeho

³⁰ Srov. např. BERTRAMS, Wilhelm, *De principio subsidiarieratis in iure canonico*, in: *Periodica de re morali, canonica, liturgica* sv. 46/1957, Roma, s. 13–65; KRUKOWSKI, Józef, *Zasada pomocniczości w prawie kanonicznym*, in: *Zeszyty Naukowe KUL* č. 4/1971, Lublin, s. 51–57; HARRINGTON, Rachel Mary, *The Applicability of the Principle of Subsidiarity According to the Code of Canon Law*, Ottawa, 1997, 644 s.

zvláštní funkce. Vzhledem k tomu, že kanonisté pocházejí z mnoha zemí, lze předpokládat, že úspěchy jednotlivých právních kultur a právních věd by mohly být implementovány do kanonického práva a zahrnuty do práce v církvi.

4. Závěr

Svět se mění. I církevní právo musí postupovat v souladu s těmito změnami, což dobře popisuje maxima *ius sequitur vitam*. Nezbytnost změn odkazuje též do oblasti výkladu práva a pravidel, kterými se tento proces řídí. Žádné právo není samoprováděcí. Aby si lidé právo uvědomili, musí mu nejdříve rozumět, a porozumění právu se děje v procesu jeho výkladu.

Resumé

Na rozdíl od výkladu práva v právních řádech moderních států, kde se otázkou výkladu práva zabývá především právní věda, svěřuje nejvyšší zákonodárce kanonického práva jeho výklad, aspoň pokud jde o výklad autentický, sobě samému. Výsledkem je stabilita a předvídatelnost výsledků procesu interpretace kanonického práva na celém světě, tj. nezávisle na místní právní kultuře toho, kdo výklad provádí. Současná pravidla výkladu kanonického práva však nedrží krok s vývojem pravidel pro výklad sekulárního práva. Účelem této studie je nejenom popis kladů a záporů současné právní úpravy výkladu kanonického práva, ale i formulace postulatů *de lege lata* a *de lege ferenda*, které mohou napomoci kanonistům a církevním autoritám nalézt vhodné odpovědi na otázky a výzvy současného stále se měnícího světa i církve.

Summary

The Future of the Interpretation of Canon Law

Unlike the issue of interpretation in legal systems of contemporary states, where the issue of the interpretation of the law is left to jurisprudence, the issue of the interpretation of canon law, at least in terms of authentic interpretation, is regulated by the supreme legislator himself. On the one hand, it creates a situation of stability and predictability of the outcome of the process of the interpretation of canon law all over the world, i.e., independently from the local legal culture of the interpreter. However, as a consequence, the rules of the interpretation of canon law do not keep up with contemporary legal jurisprudence. The aim of the paper is not only the description of the pros and cons of the method of regulating the interpretation of canon law but also the formulation of some *de lege lata* and *de lege ferenda* postulates in this matter that can be of help to the canonists and the Church in answering the challenges of the contemporary world.

Zusammenfassung

Die Zukunft der Auslegung des kanonischen Rechts

Im Gegensatz zur Rechtsauslegung in Rechtsordnungen der modernen Staaten, wo sich mit der Rechtsauslegung vornehmlich die Rechtswissenschaft befasst, beauftragt der höchste Gesetzgeber des kanonischen Rechts mit dessen Auslegung, mindestens was die authentische Auslegung angeht, sich selbst. Das führt dazu, dass die Auslegung des kanonischen Rechts in der ganzen Welt stabil und vorhersehbar ist, d. h. unabhängig von den lokalen Rechtskulturen derjenigen, die die Auslegung durchführen. Die zeitgenössischen Auslegungsregeln in Bezug auf das kanonische Recht halten jedoch nicht den Schritt mit den Auslegungsregeln des säkularen Rechts. Diese Studie hat zum Ziel nicht nur die Vor- und Nachteile der heutigen rechtlichen Regelung der Auslegung des kanonischen Rechts zu schildern, sondern auch die Postulate *de lege lata* und *de lege ferenda* zu formulieren, die den Kanonisten und Kirchenautoritäten helfen sollen, die passenden Antworten auf die Fragen und Herausforderungen der heutigen, stets wechselnden Welt und Kirche zu finden.

Riassunto

Il futuro dell'esegesi nel diritto canonico

Diversamente dall'esegesi di diritto nei diversi sistemi giuridici degli Stati moderni dove si occupa dell'esegesi soprattutto la scienza giuridica, il sommo legislatore del diritto canonico affida la sua esegesi a se stesso, per quanto riguarda l'interpretazione autentica. Il risultato è una stabilità e prevedibilità di risultati del processo d'interpretazione del diritto canonico in tutto il mondo, cioè indipendentemente dalla cultura giuridica locale dove si applica il diritto. Le norme attuali dell'interpretazione di diritto canonico non sono aggiornate allo sviluppo normativo del diritto secolare. Lo scopo di questo studio è non solo una descrizione di vantaggi e svantaggi delle norme d'esegesi attuali del diritto canonico ma anche una formulazione di postulati *de lege lata* e *de lege ferenda* che possano aiutare ai canonisti ed alle autorità ecclesiastiche di trovare risposte adeguate alle domande e alle sfide del mondo e della Chiesa d'oggi, sempre in sviluppo.

Klíčová slova: výklad, kanonické právo, katolická církev, právní věda, právní kultura, kán. 17 CIC/1983

Keywords: interpretation, canon law, Catholic Church, jurisprudence, legal culture, can. 17 CIC/1983

Autor

Prof. Piotr Kroczek, narozen v roce 1975 v Těšíně, je knězem Bílsko-živecké diecéze v Krakovské církevní provincii. Studoval teologii na Papežské teologické akademii v Krakově a kanonické právo na Fakultě kanonického práva Univerzity kardinála Stefana Wyszyńskiego ve Varšavě, kde se v roce 2011 habilitoval. V současnosti přednáší na Fakultě kanonického práva a Fakultě sociálních studií Papežské univerzity Jana Pavla II. v Krakově. Věnuje se především právní teorii, manželskému právu a ekumenismu.

Prof. Piotr Kroczek, born in 1975 in Cieszyn, is a priest of the Diocese of Bielsko-Żywiec in the Ecclesiastical Province of Cracow. He studied theology at the Pontifical Academy of Theology in Cracow and canon law at the School of Canon Law of the Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw, where he received his habilitation degree in 2011. Currently, he lectures at the School of Canon Law and at the School of Social Sciences of the John Paul II Pontifical University in Cracow. He majors in legal theory, marriage law, and ecumenism.

Prof. Piotr Kroczek, geboren in 1975 in Teschen, ist Priester in der Diözese Bielsko-Żywiec in Krakauer Kirchenprovinz. Er studierte Theologie an der Päpstlichen theologischen Akademie in Krakau und kanonisches Recht an der Fakultät für kanonisches Recht der Kardinal-Stefan-Wyszyński-Universität in Warschau, wo er sich auch im Jahre 2011 habilitierte. Zurzeit liest er an der Fakultät für kanonisches Recht und an der Fakultät für Sozialwissenschaften der Päpstlichen Johannes Paul II. Universität in Krakau. Er widmet sich vor allem der Rechtstheorie, dem Eherecht und dem Ökumenismus.

Prof. Piotr Kroczek, nato nel 1975 a Těšín, è sacerdote della diocesi Bielsko-Żywiec nella provincia ecclesiastica di Cracovia. Dopo aver studiato teologia presso l'Accademia Pontificia di Teologia di Cracovia e diritto canonico presso la Facoltà di diritto canonico della Università Cardinale Stefan Wyszyński di Varsavia si è abilitato nel 2011. Attualmente insegna presso la Facoltà di diritto canonico e la Facoltà di studi sociali della Pontificia Università Giovanni Paolo II di Cracovia. Si dedica soprattutto alla teoria di diritto, al diritto matrimoniale e all'ecumenismo.

ks. dr hab. Piotr Kroczek, prof. UPJPII

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Wydział Nauk Społecznych

Katedra Prawa Rodzinnego

ul. Bernardyńska 3, 31-069 Kraków, Poland

e-mail: kroczek@gmail.com